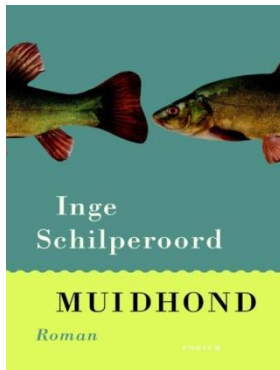

Een mens van goede wil

Actueel én controversieel, ongemakkelijk én aangrijpend. Dat is kunst in het beste geval. Inge Schilperoord neemt ons mee voor háár literaire kijk in de hersenpan van een dwanger, meer specifiek een pedofiel. Pedofilie – gevoelig onderwerp – deed recent de katholieke kerk op haar grondvesten daveren want Gods grondpersoneel misdroeg zich schabouwelijk. Dutroux zette geheel België op z'n kop, het werd zelfs wereldnieuws. Vroeger keek de goegemeente al een keer door de vingers, vandaag gaan kinderlokkers ongenadig aan de schandpaal. Terecht! En toch, en toch: meeleven, meedenken met zo'n viespeuk, kan dat? Jawel, de schrijfster slaagt daarin cum laude met deze gedurfde debuutroman.

To do-lijstjes maken

Vanaf de eerste regel zet ze de toon: “Nu moet ik opletten, dacht Jonathan. Nu. Nu begint het.” Als in een Grieks drama voel je het onheilspellende. Jonathan werd beschuldigd van “iets”, maar is bij gebrek aan sluitende bewijzen vrijgesproken. Hij keert terug naar het vissersdorp waar hij met zijn diepgelovige moeder en stokoude hond Milk samenwoont. Een desolate wijk ergens aan zee met gammele huizen die worden gesloopt, enkel twee woningen blijven er nog over. Vlakbij leeft een uithuizige moeder met haar dochttertje van twaalf. Tijdens Jonathans afwezigheid ontfermde dit meisje zich graag over de hond. Het hoofdpersonage probeert bij zijn terugkeer een normaal leven te leiden: lange duinwandelingen, vissen, televisie kijken met moeder, koken, z'n job in een nabije visverwerkingsfabriek. Hij plant zijn leven perfectionistisch van minuut tot minuut in kolommen, tijdstabellen, to do-lijstjes en rituelen. Rigoureuus past hij de oefeningen toe die hij als huiswerk meekreeg van de gevangenispsychiater, elke avond maakt hij trouw opdrachten in zijn therapiewerkboek. Jonathan is een mens die angstvallig het onvoorspelbare in het leven probeert voorspelbaar te maken. “Om twee minuten over zes kookte hij. Hij bakte eieren met spek, warmde de soep op. Om drie na half zeven at hij met zijn moeder. Net na acht uur slenterde hij door de verlaten wijk met de hond. Hij voelde zich rustig en liep langzaam.” Dwangmatig wil hij een beter mens worden, z'n best doen, maar nog meer controle leidt uiteindelijk tot minder controle.

Je inleven

Stap voor stap zet Inge Schilperoord haar personage neer met kennis – zij is forensisch psycholoog – en tegelijk met empathie. Ze zet een gelaagde mens neer, geen monster, ze beschrijft zijn innerlijke worsteling in detail, beetje bij beetje. Hij is een gevoelige, sociaal onaangepaste dertiger, een zonderlinge solitaire. “De mensen moesten hem niet, dat was altijd zo geweest.” Zijn moeder noemt hem vertederd telkens haar “jochie”, haar “lieve jongen”. Vast een getroebleerde moeder-zoon-relatie. Al snel krijgt Jonathan gezelschap van het nieuwe buurmeisje Elke. Als fervente dierenliefhebster is ze dol op de hond Milk, én ze wil per se mee zorgen voor de geheimzinnige vis Tinca – een zeelt oftewel muidhond – die de protagonist koestert in het grote aquarium op zijn kamer. Het opgewekte en naïef-jonge meisje speelt veel alleen, door de mama zowat aan haar lot overgelaten. Hij wil als vriend-beschermer graag voor Elke zorgen maar haar tezelfdertijd letterlijk op afstand houden. Zij vormt een stoorzender waarbij zijn fantasieën alle kanten opschieten, meer en meer. “Zijn gedachten raakten juist op dat moment verstrikt, haakten zich in elkaar vast, raakten in de knoop. En even werd alle lucht tussen de gedachten weggezogen en maakte plaats voor een drukkend vacuüm. Hij moest zich losmaken.”

Nergens oordeelt de schrijfster, nergens een belerend woord. Zij kijkt vanuit het gezichtspunt van Jonathan en noteert. Een kijk in de geest van iemand die mijlenver afstaat van “gewone” mensen en je voelt daarbij de ene keer weerzin, een andere keer toon je begrip. Hij weet niet wat kan of wat niet

kan, door “omstandigheden” zullen we maar zeggen. “Er leeft iets in hem dat hij niet wil, maar waarvan hij ook niet goed weet hoe hij het moet verbannen.”

Filmische taal

Met een paar goed gekozen flashbacks legt deze Haagse schrijfster de stukjes van haar puzzel en bouwt zo subtiel spanning op. Weet de moeder iets van het vorige buurmeisje? Waarom zat Jonathan in de gevangenis (weten we pas vaag na driekwart boek)? Hoe hard ging het er in die gevangenis precies aan toe? Kan Jonathan weerstaan aan de ultieme verleiding? Hoever reikt zijn OCS? Evengoed draagt de beklemmende sfeer bij aan die spanningsboog: de vervallen afbouwwijk, drukkend hete zomerdagen met “naalden van zomerlicht”, de astmatische moeder, duffe tv-programma’s, die schurftige hond, een doodzieke vis, vale armoedige kledij.

Haar schrijfstijl creëert bovendien een nerveuze, dwingende sfeer. Strak en kalig, een gejaagd staccato, amper een volzin. Voor mij een soms iets te hakkellende stijl met vele details over wat Jonathan ziet, hoort, ruikt, droomt, denkt, voelt, betwijfelt. Zintuiglijk en filmisch. Doet me denken aan de onbehaaglijk realistische en kille schilderijen van Edward Hopper of de kleurrijke tristesse van een film als “Das weisse Band”. “Voorbij de watertoren nam de bus een ruime bocht naar rechts en daar daalde de weg, om na de volgende bocht weer langzaam omhoog te lopen. Hij wist het allemaal precies, had met zijn eigen ogen dicht elke bocht en buts in weg kunnen voorspellen. Nu nog maar een paar minuten tot de haven, dacht hij, en dan het dorp. Door het halfopen dakraampje rook hij de licht stinkende zeelucht. Vis, wier, olie, rotting. Touw”.

Als je de symboliek verder oprekt dan staat die gewonde vis op zijn kamer als metafoor voor Jonathans leven.

Verrassend debuut

In een diepere laag van dit literaire werk zit uiteraard een psychologisch portret met sociale onderstroom. De grote aloude thema’s zitten in dit drama verwerkt met de dunne lijn tussen schuld – onschuld, goed – kwaad, dader – slachtoffer. Zij raakt ook modernere thematieken aan, namelijk die van herintegratie, maakbaarheid van de mens, wegtherapieën, zijn wij ons brein?

Verwacht geen groots opgezette epische roman over generaties en continenten heen, geen hippe of flashy toestanden. Wel een miniatuur van enkele kleine mensjes neergezet in de bible belt van Nederland. Neen, geen pageturner maar wel fictie die je naar de keel grijpt. En dan dat onverwachte einde: wreed, emotioneel en kundig.

Een knap debuut, zonder meer. Zij verrast Nederland en Vlaanderen, ... plus vertalingen in enkele grote talen volgen, samen met de film. Dus dat loopt op wieltes. Of ze daarmee kan opboksen tegen de grote genomineerde kanonnen van de ECI-Literatuurprijs (Jeroen Brouwers, Annelies Verbeke, Mark Schaevers, ...), betwijfel ik. De finale winnen in die BENE-League komt wellicht nog iets te vroeg. De auteur zelf hierover in een gesprek: “Die aandacht, die media, het gaat allemaal zo snel. Ik ben superblij en voel me behoorlijk onwerkkelijk. Het is ongelooflijk, maar zo fijn”! Als extra won ze zopas nog de Bronzen Uil van Het Betere Boek in Gent.

Meer van dit in de Nederlandse letteren. Met plezier lees én review ik haar volgende roman. Over een jaar, twee jaar?

Quoting: ★★★★★

Recensie: René De Ryck – 11 oktober 2015

Roman: “Muidhond” – Inge Schilperoord

Uitgeverij Podium – Amsterdam – 2015

© René De Ryck (2015)